

ÜNİVERSİTELERİN ŞİRKETLEŞMESİ

Her türlü piyasalaşma olgusunda olduğu gibi, üniversitelerin şirketleşmesinin de kökeninde ABD üniversite sistemi vardır. Tarihsel olarak ABD’de güneyde İngiliz tipi “kültür üniversitesi”, kuzeyde ise Fransız tipi “yurttaş üniversitesi” kurulmuştu. Her ikisi de var olan üretim ilişkilerine uygun yapıları. 1865 yılında İç Savaş sonrası karma ise bir üniversite sistemi ortaya çıktı. Kısacası gerek süre, gerekse üniversite tipi açısından ABD üniversite geleneği oluşmamıştı. 1929 krizinde üniversitelere “kendi kaynağınızı kendiniz bulun” denmesi ve 2. Dünya Savaşı sonrası doğrudan piyasanın gereksinimlerine göre bir üniversite yapılanmasına gidilmesi, şirketleşmede önemli aşamaları oluşturmuştur. Bundan sonra gelişme daha hızlıdır: üniversiteler sadece piyasaya destek olmaktan ve piyasanın ideolojisini üretmekten çıkıp, doğrudan piyasanın içine girmiştir. Artık bir rektörde aranan en önemli özellik, bilim değil kaynak yaratma kapasitesi olmuştur. Araştırma ve eğitim etkinlikleri doğrudan para kazanma aracı olarak kullanılmaya başlamıştır. Bu dönemde yükseköğretime talebin artışı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan öğrenci hareketliliği de sürece destek olmuştur. Böylece yeni yükseköğretim modelleri gelişmiş, şirketler doğrudan üniversite kurmuş ve devlet üniversitelerinde de kamunun payı azaltılmıştır. Girişimci üniversite modeli Bologna süreciyle birlikte Avrupa Birliği tarafından da benimsenmiştir. Tüm dünyada üniversitelerde buluşun yerini yenilik almıştır. Niteliğin yerini niceliğin almasıyla birlikte eğitimde ciddi düzey düşüşleri saptanırken, bilimsel yolsuzluk olgularındaki artış korkutucu boyutlardadır.

Türkiye’de piyasalaşma ve şirketleşme ilk önemli girişim 1994 yılında yayınlanan TÜSİAD raporuyla olmuştur. YÖK dönemi içerisinde özel üniversitelerin önünün açılması ve kamu üniversitelerinin özellikle performans sistemiyle piyasanın içine çekilmesi üniversiteleri farklı hacimlerde şirketlere dönüştürmüştür. Ancak durum birebir ABD ile aynı değildir; gelişmiş kapitalist ülkelerde ve özellikle ABD’de, toplumsal yapı tümüyle kapitalizmin gereksinimlerine göre örgütlendiği için üniversite sistemi de çarkın bir parçası olmuştur, yapıyla uyumludur. Türkiye gibi ülkelerde ise, sadece üniversite yapılanmasının kopya edilip, destekleyici sistemlerin, örneğin burs mekanizması, dışarıda bırakılması ortaya aslının karikatürü tarzında yapılar çıkartmaktadır.

Günümüzde, araştırma ve eğitim olanaklarını ve ürünlerini satan, patent peşinde koşan, teknoparklar kuran, spor kulüpleri ve yayınevleri olan, logolarını bile satan üniversiteler ile karşı

karşıyayız. Üniversitelerin başarısı, ekonomiye katkı, sanayi ile işbirliği, proje alması, fikri mülkiyet ve girişimcilik kültürü parametreleriyle değerlendirilmektedir.

Humboldt'un kültür ve bilim, Kant'ın akılcılık ilkelerine yaslanan, entelektüel birikimiyle görünen ve buna uygun mezunlar veren üniversite, artık sadece teorik metinlerde yer alabilmektedir.

Kaynakça

- 1)Taner Timur. Toplumsal Değişme ve Üniversiteler. İmge, 2000.
- 2)Barış Mücen, Çağatay Topal, Erdoğan Yıldırım. Paylaşımlar. Üniversite, Bilgi, Üretim. İletişim, 2016.
- 3)Derek Bok. Piyasa Ortamında Üniversiteler. İstanbul Bilgi Üniversitesi, 2007.
- 4)İzge Günal. 50 Soruda Üniversite. Bilim ve Gelecek, 2013.
- 5)İzge Günal. Dünyanın en örgütlü, en uzun soluklu, 26 yayınlı en büyük bilimsel sahtekarlığı. Cumhuriyet Bilim Teknik 958: 18- 9, 2005.